

Trøndelag Teater 71/72

teaterloftet:

KONGEN DØR

av Eugène Ionesco

Kongen (Thor Hjorth-Jenssen) med sin yngste dronning, Marie (Brita Rogde).

Kongen dør

av Eugène Ionesco

Oversatt av Eilif Eide

REGI	:	ARNE AAS
DEKORASJON	:	REIDAR ASPAAS
KOSTYMER	:	PAUL IRGENS
LYSSETTING	:	BJØRN HØYEM
KONG BÉRENGER DEN FØRSTE	:	THOR HJORTH-JENSSEN
DRONNING MARGUERITE, kongens første hustru	:	RAGNHILD HIORTHØY
DRONNING MARIE, kongens annen hustru	:	BRITA ROGDE
LEGEN, som også er kirurg, bøddel, bakteriolog og astrolog	:	HARALD BRENNÅ
JULIETTE, husholderske og sykepleierske	:	HELGA WENDELBOG
VAKTEN	:	HARALD HASLE
Inspisient og lydtekniker	:	JAN E. INDERGAARD
Sufflør	:	MA REITAN

INGEN PAUSE

PREMIÉRE 9. OKTOBER 1971

Ansvarlig utgiver: Arne Aas.
Programredaksjon: Kari Bjerve Wold.
Foto: Roar Øhlander.

Det begynte med «Stolene».

Eugène Ionesco ble introdusert på Trøndelag Teater i mai 1962 på en «upopulær aften» som skulle vise seg å blitt litt av en publikumstreffer. Jon Heggedal hadde den gang sin regi-debut med «Stolene» av Ionesco der Ole Jørgen Nilsen spilte den gamle mannen, Grete Nordrå den gamle konen og Atle Merton taleren. På programmet ellers sto «Forbudt område» av Tennessee Williams satt iscene av Arne Aas og med Jorunn Kjellsby og Jan Haarstad i de to rollene. Kveldens tredje skuespill var «Eurydikens hender» av brasilianeren Pedro Bloch med Arne Aas i den eneste rollen. Regien var ved Ellen Isefiær.

«Stolene» vil ellers være kjent for mange også fra Fjernsynsteatret, som av forfatteren Ionesco dessuten har vist «Den skallede sangerinnen» og «Privattimen».

På Trøndelag Teater fant neste Ionesco-forestilling sted i oktober 1967, og denne gang debuterte Sven Henning som regissør med «Den skallede sangerinnen». Herr og fru Smith ble spilt av Ulf Borge og Lillian Lydersen. Ellers medvirket Birgitta Edberg, Jan Erik Berntsen, Mona Jacobsen og Leif Jacobsen.

«Kongen dør» av Eugène Ionesco ble spilt i Norge første gang i 1964, to år etter at det var skrevet, både på Det Norske Teatret og på Den Nationale Scene i Bergen. På Det Norske Teatret fikk «Kongen dør» en brå slutt og bare en gangs oppførelse: Pål Skjønberg som spilte hovedrollen, falt og ødela kneet mot metallkanten på dreiescenen. Og Kongens rolle er ikke noe en annen kan overta på korteste varsel. Elisabeth Bang hadde Dronning Marguerites rolle i denne oppsetningen, Lise Fjeldstad spilte Dronning Marie. Regien var ved Jan Bull.

I Bergen satte man opp «Kongen dør» med Svend von Düring i hovedrollen. Astrid Schwab og Eva Berg spilte de to dronningene. Rollebesetningen var den samme også i Radioteatrets oppsetning av stykket i 1969.

Kongen dør.

Instruktøren, Arne Aas og Kongen, Thor Hjorth-Jensen, under prøvene på Ionescos absurde sørgespill.

Så er vi da kommet dit at alt man har å si om «Kongen dør» er at nå får forestillingen tale for seg. Det må vel bli slik. I årevis har jeg hatt en drøm om å gjøre dette, var til og med på nippet en gang til å få spille Kongen, mye, tror jeg, på grunn av en grenseløs begeistring for forfatteren. Denne begeistringen bør man jo se å få dele med noen, og nå har man altså gjort det: Forsøkt å få tilskueren med på den opplevelsen en selv har hatt, forsøkt å dele den med seks samarbeidsvillige skuespillere.

Det manglet ikke på advarsler. Forfatteren er ikke smålig i sine krav. Vegger og tak skal forsvinne, skuespillerne med, en etter en. På Teaterloftet? Umulig. Måtte vel kunne spille ham likevel, man vinner noe på nærheten, kanskje så mye at de fleste teatrale effektene kunne sløyfes. Det vil vise seg. For sikkerhets skyld har vi fratatt publikum muligheten til å forsvinne. Utgangsdøren er bevoktet, og forestillingen skal fengsle. Jeg håper at den for de aller fleste blir et frivillig fangenskap.

Arne Aas

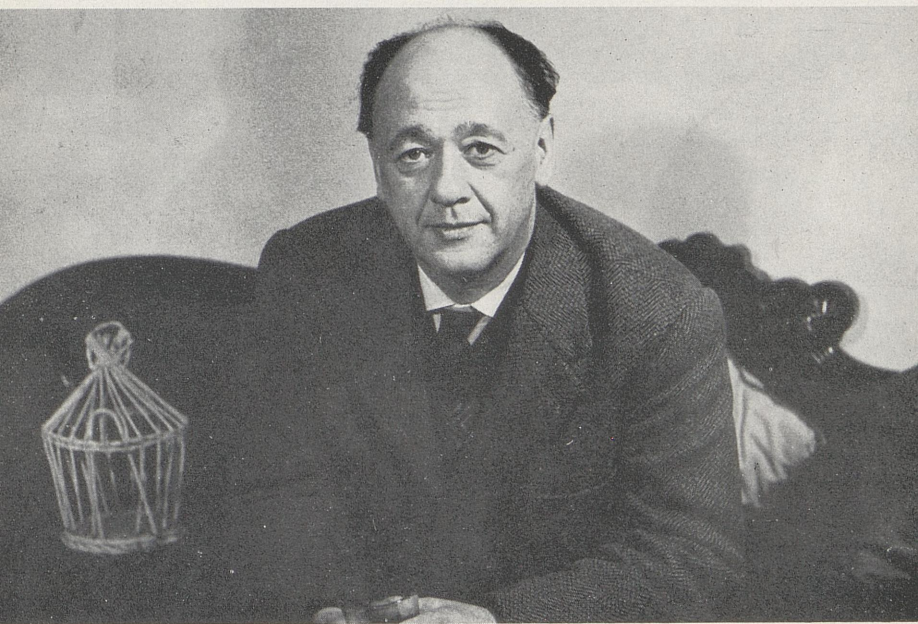
Jeg er ingen fiende av det imaginære. Jeg har til og med alltid ment at sannheten i det oppdiktede er dypere, mer fylt av mening enn den daglige virkelighet. Realismen er på denne side av virkeligheten. Den innskrenker den, fortynner den, forvansker den, tar ikke hensyn til våre grunnleggende sannheter og det som alltid opp-tar oss: kjærligheten, døden, undringen.

(Eugène Ionesco i «Erfaringer om teater»).

Eugène Ionesco er født i Romania i 1912, men flyttet 1½ år gammel til Frankrike, sin mors hjemland. Da gutten var fylt 13, sendte imidlertid foreldrene ham tilbake til Romania for at han skulle lære å lese og skrive farens språk skikkelig. Omplantingen i et nytt miljø var ikke enkel. Eugène Ionesco ble en ensom gutt i oppveksten, og det falt ham naturlig å nytte mye av fritiden til lesning. Han valgte ikke akkurat den letteste form for lektyre: han pløyde gjennom en rekke av de vesentligste franske forfatterne, verkene til spanieren Miguel de Unamuno, fordypet seg i Kierkegaard og den russiske filosofen Leon Chestov, og valgte historie og litteraturvitenskap som fag ved universitetet i Bukarest, da han begynte å studere der.

Etter forholdsvis kort tid ble Ionesco utnevnt til professor ved universitetet i Bukarest. Han underviste imidlertid bare i to år. Så begynte han som litteraturkritiker og klarte gjennom en rekke artikler i aviser og tidsskrifter å bringe atskillig uro inn i det rumenske kulturliv. Situasjonen ble tilspisset, og Ionesco gikk inn for å vise hvor absurd kritikerens virksomhet kan være: i ett tidsskrift fornektet han alle de samtidige litterære storheter i landet, i et annet kom han med uhemmede lovprisninger over de samme. Og han argumenterte glimrende på begge fronter. Med dette ville han ikke bare vise at ethvert syn kan la seg forsvare med gode grunner, men også at enhver kritikk nødvendigvis er betinget av standpunkt og perspektiv.

Slik gjorde Ionesco seg fullstendig umulig som kritiker i Romania, i en tid da landets intelligensia etter hans utsagn ble mer og mer nazistisk og antisemittisk i sine tendenser. Ionesco fikk imidlertid et større statsstipend i 1938 for å reise til Paris. Den offisielle årsak var forarbeide til en doktorgrad om moderne lyrikk etter Baudelaire. Dette vitenskapelige arbeide ble imidlertid aldri skrevet. Ionesco ble i Frankrike og bodde i Marseille under krigen.

Forfatteren Eugène Ionesco.

Selv om Ionesco egentlig har skrevet skuespill helt siden barndommen, var han en moden mann da han trådte frem som forfatter. Hans debut fant sted i 1949 med «Den skallede sangerinnen». Stykket ble uroppført i 1950 i Paris. «Privattimen», også skrevet i 1949, ble vist første gang i 1951, også i Paris. Både disse og hans senere skuespill er aktuelt teater som stadig tas opp på scener over hele verden.

Forestillingens gjest.

For meg er hver kostyme en form for collage, sier Paul Irgens som også med sitt valg av materialer og farger håper å ha støttet under forestillingens stemning. Her ser vi ham sammen med Ragnhild Hiorthøy.

På motstående side bilder fra de siste prøver på kveldens forestilling.

Øverst ser vi Thor Hjorth-Jenssen og Harald Brenna, i midten Brita Rogde (t.v.), Thor Hjorth-Jenssen, Ragnhild Hiorthøy, Harald Brenna og Harald Hasle. Nederst: Helga Wendelborg og Thor Hjorth-Jenssen.

Kostymene til kveldens forestilling er signert av Paul Irgens, et kjent navn fra blant annet flere studentrevyer i Trondheim.

Siden Irgens var teatersjef for «Krakattitt», har han aldri fått teaterbasillen helt ut av blodet. I fjor, etter ett års arbeid i Zambia, tok arkitekt Irgens konsekvensen av sine lyster og søkte ansettelse på Nationaltheatret, - som scenearbeider. Han var der hele sesongen 1970/71 for å sette seg inn i det kompliserte tekniske apparatet som hører teatret til. Og han la aldri skjul på at det var scenografens område han var spesielt opptatt av.

Med kostymene til «Kongen dør» har Irgens sin profesjonelle debut innen teatret, - for den måtte selvsagt finne sted i Trondheim.

Siden studentdagene har Irgens med jevne mellomrom vendt tilbake til byen ved Nidelven. Han dro som nybakt arkitekt utenlands for å arbeide, men etter tre år fordelt på Stockholm og Athen, kom han til Arkitektavdelingen på NTH som instituttarkitekt. Dessuten blandet han seg raskt inn i byens øvrige kulturliv som filmanmelder i lokalkringkastingen og teaterkorrespondent til Dagbladet, - og var fortsatt aktiv gjest i Samfundet.

For tiden har Irgens sitt utgangspunkt i Oslo, der han er lærer ved Arkitekt-høyskolen.

Et kunstverk, altså også et dramatisk verk, skal være en virkelig original institusjon, mer eller mindre omfattende, alt etter kunstnerens talent og geni, men i alle fall en original institusjon som ikke skylder noe annet enn seg selv hva det er. Men for at dette verket kan oppstå og ta form, må fantasien få strømme fritt, langt utover alle slags ytre hensyn av underordnet betydning, slik som verkets videre skjebne, dets popularitet, eller behovet for å levere en illustrasjon til en ideologi. I denne imaginære utvikling dukker betydningen opp av seg selv, veltalende for noen, mindre veltalende for andre. Jeg for min del kan knapt nok forstå hvordan man kan nære den ambisjon å ville tale for alle, få publikums enstemmige tilslutning, når der innenfor den samme klasse, om man vil, er noen som foretrekker jordbær, mens andre vil ha ost, noen aspirin for sin hodepine, andre bismuth for vondt i magen. I alle fall bekymrer jeg meg ikke om publikums tilslutning. Eller, jo . . . kanskje . . . men først når stykket er skrevet, og jeg lurar på hvor jeg skal få plassert det. Når man vil tale til alle, taler man i virkeligheten ikke til noen, for de ting som interesserer alle i sin alminnelighet, har meget liten interesse for det enkelte menneske.

(Fra Eugène Ionescos tale ved åpningen av «Helsinki-samtaler om avantgarde-teater» 1959).

Hva stykket handler om? Den eneste sikre begivenhet i vårt liv her på jorden: Døden. Om at den er uunngåelig for alle, også konger. År, dager og timer, minutter og sekunder hvirvler forbi oss, et kongedømme går i oppløsning. Han som har hatt makten gjennom århundrer likeså. Det er blitt sagt at Ionesco ofte hadde Charles de Gaulle i tankene, presidenten som ble sittende, etter manges mening alt for lenge.

(A.Aa om «Kongen dør»).

Ionesco og neshornet, dyret som spiller en stor rolle i skuespillet ved samme navn.

En forfatter er en som noen ganger ser problemene litt bedre enn andre. Jeg har ofte sagt at en forfatter hverken er vismann, en guddommelig person, profet eller en læremester. Hans verk er en arkitektonisk oppbygning av spørsmål. De spørsmål som reises, er hans egne, men liksom enhver av oss også samtidig er alle andre, er hans spørsmål alle menneskers spørsmål.

Det er innlysende at jeg foretrekker forfatteren som fremstiller problemer, fremfor han som fremsetter løsninger. Denne siste har ingenting å si. Han gjentar bare andres løsninger, gir svar som allerede er gitt . . .

(Eugène Ionesco i et intervju med L'EXPRESS 1970).

